

СЕКЦІЯ 3. СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ

УДК 372.881.1+339.922

**ІНОЗЕМНА МОВА ЯК НЕОБХІДНИЙ ІНСТРУМЕНТ
РЕАЛІЗАЦІЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

Тимошук І.В., к. пед. н.,
доцент кафедри іноземної мови та перекладу
Київський національний університет культури і мистецтв

Розкрито явище глобалізації як неминучий феномен розвитку суспільства. Вказано на позитивні та негативні ознаки глобалізації. Висвітлено панівне використання англійської мови як наслідок широкого впливу на світові політичні та економічні процеси США та країн Британської Співдружності. Розкрито взаємозв'язок економіки, політики та мови. Звернено увагу на необхідність реформування української державної мовної політики відповідно до стандартів Європейського Союзу, що пояснюється євроінтеграційним вектором розвитку України. Зазначено, що вивчення іноземної мови є не лише необхідною умовою для продовження навчання чи працевлаштування за кордоном, але й запорукою успішної кар'єри на вітчизняному ринку праці. Наведено приклад занепокоєння Європейського Союзу щодо домінування англійської мови та необхідності вивчення, окрім англійської, ще й другої іноземної мови. Автор застерігає щодо непотрібності «модного» використання слів іншомовного походження за умови наявності слів-відповідників в українській мові.

Ключові слова: глобалізація, культура, мовна політика, освіта, англійська мова, навчання, тенденції.

Раскрыто явление глобализации как неизбежный феномен развития общества. Указаны положительные и отрицательные признаки глобализации. Освещено доминирующее использование английского языка как следствие широкого влияния на мировые политические и экономические процессы США и стран Британского Содружества. Раскрыта взаимосвязь экономики, политики и языка. Обращено внимание на необходимость реформирования украинской государственной языковой политики в соответствии со стандартами Европейского Союза, что объясняется евроинтеграционным вектором развития Украины. Отмечено, что изучение иностранного языка является не только необходимым условием для продолжения обучения или трудоустройства за рубежом, но и залогом успешной карьеры на отечественном рынке труда. Приведен пример обеспокоенности Европейского Союза по поводу доминирования английского языка и необходимости изучения, кроме английского, еще и второго иностранного языка. Автор отмечает ненужность «модного» использования слов иностранного происхождения при наличии слов-соответствий в украинском языке.

Ключевые слова: глобализация, культура, языковая политика, образование, английский язык, обучение, тенденции.

Tymoschuk I.V. FOREIGN LANGUAGE AS A NECESSARY TOOL FOR THE IMPLEMENTATION OF GLOBALIZATION

Globalization as an inevitable phenomenon of society is revealed in the article. There is made an emphasis on the positive and negative signs of globalization. The dominant use of English as a consequence of the wide influence on the world political and economic processes of the United States and the British Commonwealth is highlighted. The interrelation between economics, politics and language is discovered. Much attention is paid to the need of the Ukrainian state language policy reformation in accordance with EU standards that is explained by European integration vector of Ukraine. It is indicated that learning a foreign language is not only a prerequisite for the continuation of studying or working abroad, but also the key to a successful career in the domestic labor market. There are given examples concerning the European Union anxiety about the English language dominance and the need to learn not only English but also a second foreign language. There is given some advice regarding the uselessness of so called "fashionable" use of the foreign origin words on a condition of the words-matches existence in the Ukrainian language.

Key words: globalization, culture, language policy, education, English language, learning tendencies.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Розвиток суспільних відносин в останні десятиліття насамперед характеризується глобалізаційними процесами. Економіка,

техніка, політика, культура функціонують не як ізольовані явища конкретних країн, а як загальносвітовий феномен.

Комунікативним інструментом глобалізації є мова як засіб спілкування. Досконале володіння іноземною мовою стало однією з

необхідних умов долучення до світової наукової спільноти.

На території українських земель у різні історичні часи актуальним було питання володіння іноземною мовою: грецькою – для реалізації відносин із Візантійською імперією, польською, німецькою, російською – для відстоювання національних інтересів у складі Речі Посполитої, Австро-Угорської імперії, Російської імперії, СРСР.

Залежно від світового домінування певної країни мовами міжнародного спілкування були португальська, іспанська, французька, арабська, німецька, англійська.

Історіографія питання, аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на те, що тема глобалізації суспільства є досить новою для дослідження та набрала значних обертів лише в останні десятиліття ХХ століття, вона встигла заповнити думки багатьох вчених і науковців.

Проблемами впливу глобалізації на мовну політику та мову зокрема, займалися такі відомі вітчизняні та зарубіжні постаті, як Б. Ажнюк [1], В. Алпатов [2], Т. Возняк [5], А. Гальчинський [9], Д. Крісталл [14], Ю. Мельник [15], Я. Радевич-Винницький [16], Л. Шлеїна [19] та ін. На важливість вивчення цієї теми в наш час вказує також і чисельна кількість підручників з іноземної мови, які визначають тему «Глобалізація» однією із перших серед тих, які пропонуються на розгляд студентам або просто тим, хто самостійно вивчає мову [20; 21]. Тема «Глобалізація» також включена до робочих програм з іноземної мови, за якими навчаються студенти вищих навчальних закладів [10; 11].

Мета та завдання статті. Метою статті є виявлення та розкриття ролі іноземної мови в реалізації глобалізації.

Для досягнення зазначеної мети потрібно вирішити такі завдання:

- розкрити сутність глобалізації як середовища функціонування іноземної мови;
- встановити вплив глобалізації на використання іноземної мови;
- охарактеризувати ресурсний потенціал іноземної мови у здійсненні глобалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. З огляду на вищесказане вважаємо за доцільне передусім визначитися із самим поняттям «глобалізація». Отже, глобалізація – це сучасна форма міжнародних відносин, яка характеризується поширенням взаємозалежності між країнами в економічній, політичній і культурній сферах майже на всю земну кулю. Основним чин-

ником розвитку глобалізації стала науково-технічна революція, особливо розвиток світової системи інформації, поширення Інтернету, який зробив можливим миттєвий зв'язок між людьми в різних кінцях світу й усунув перешкоди на шляху розповсюдження будь-якої інформації.

Глобалізація є певним етапом розвитку людської цивілізації, коли національні економіки вже не можуть нормально розвиватися в межах однієї держави, а міжнародні економічні зв'язки спричинили утворення транснаціональних корпорацій і глобальних (світових) ринків. Іншими словами, глобалізація являє собою комплексне геополітичне, гео економічне та геокультурне явище, яке здійснює потужний вплив на всі сторони життєдіяльності суспільства [18, с. 86].

Сьогодні жодна країна світу, якою б потужною вона не була, не може існувати ізольовано від решти світу.

У наш час усі країни тією чи іншою мірою потерпають від глобальних проблем розвитку людства, таких як погіршення екологічної ситуації, глобальне потепління, нерівномірне та неконтрольоване зростання населення в одних країнах і його катастрофічне зменшення в інших, нелегальна міграція, торгівля людьми, наркоманія, контрабанда, нерівномірність соціально-економічного розвитку країн, періодичні глобальні фінансово-економічні кризи, брак продовольства та питної води, гонка озброєнь і розповсюдження зброї масового ураження, зокрема ядерної, поширення релігійного екстремізму, тероризму та міжнародної злочинності.

Перед Україною як частиною глобалізованого світу постає майже весь спектр зазначених глобальних проблем [6].

З іншого боку, глобалізація – це не тільки зближення народів і націй, це загострення й небувала раніше конкуренція між державами, між націями. Тільки та держава, та нація, яка матиме максимально згуртоване, об'єднане населення, котре якнайшвидше усвідомить свої інтереси у сфері політики, економіки та ін., найбільшою мірою зможе захистити свої інтереси в конкуренції з іншими державами та народами, створити кращі умови для громадян своєї країни [13, с. 11].

Глобалізацію визначають також як процес розповсюдження інформаційних технологій, продуктів і систем у всьому світі, що тягне за собою економічну та культурну інтеграцію. Глобалізація як феномен і аналітична парадигма має з мовою, процесами мовного розвитку цілий комплекс відносин політико-лінгвістичного характеру. Сама природа глобалізації має певний інформа-

ційний, комунікативний компонент, який не існує поза мовним середовищем і мовними засобами. Відмінності у його інтерпретації здебільшого стосуються місця цього компонента в ієрархії виявів глобалізації, зокрема співвідношення з фінансово-економічними, політичними, соціокультурними складниками: одні вчені та експерти надають інформаційним аспектам глобалізації другорядну роль, інші висувають їх на перше місце [4].

Глобалізація нерідко ототожнюється з американізацією, що пов'язано зі зростанням впливу США в міжнародному житті в ХХ і ХХІ століттях. Посилення впливу США виявляється в просуванні так званого «західного способу життя» на всі країни світу. Провідна роль США в процесі глобалізації визначається передусім їхнім потужним економічним потенціалом. Протягом останніх десятиліть США є лідером у світовій валютній системі, продуктивності праці й ефективності економіки. США мають найпотужніший у світі науковий потенціал, який реалізується у виробництві та бізнесових проектах. На США припадає майже 45 відсотків світових витрат на наукові розробки [7].

Такий стан справ вплинув і на сучасну мовну політику. Якщо в часи Радянського Союзу мовою міжнародного спілкування було визначено російську, то світова глобалізація сьогодення взяла за основу мовного простору англійську. І це, як ми бачимо з попередньо викладеного матеріалу, спричинено низкою історичних подій. Хоча немає жодних сумнівів щодо престижності англійської мови, яка формувала свій авторитет протягом століть, а значна кількість і висока якість викладеної інформації саме англійською мовою додає їй лише більшої популярності та значущості.

Цікавим для нашого дослідження є також той факт, що слово «глобалізація» запозичене саме з англійської мови та походить від латинського *globus* – куля, земна куля, глобус. Від цього слова було утворено прикметник «глобальний» англ. *global* – той, який стосується земної кулі: світовий, планетарний. Від слова *global* було утворено дієслово *globalize* – перетворювати певне явище на глобальне, глобалізувати; а також іменник *globalization* – перетворення певного явища на світове, на таке, яке стосується всієї земної кулі.

Спочатку ці слова почали вживатися у суспільних науках, але в 1961 слово *globalization* вперше зафіксовано в англійському словнику. У 1983 році Теодор Левітт, професор Гарвардської школи бізнесу опублікував статтю «Глобалізація ринків», тому

сучасну популярність і широкий вжиток терміну часто приписують йому [3, с. 186].

На теперішньому етапі розвитку суспільства тенденції до глобалізації встановлюють нові вимоги перед освітою, що відіграє вирішальну роль у становленні молоді людини. Бажання держави підняти рівень освіти в Україні на вищий щабель і в результаті відповідати світовим стандартам і бути конкурентоспроможною посилює значущість мовної політики сьогодення, яка за основу своєї діяльності взяла ідеї мовної політики Ради Європи:

- збільшення кількості мов, що вивчаються;
- збільшення кількості осіб, які вільно володіють іноземними мовами;
- навчання та стажування за кордоном;
- запровадження європейських освітніх програм, які дають можливість вивчати іноземні мови в безпосередньому мовному середовищі країни, мова якої вивчається.

Важливо звернути увагу те, що бажання України приєднатися до Євросоюзу вимагає від нас дотримання правил, за якими живе ця спільнота, зокрема мовної політики ЄС, яка свідчить про надзвичайну важливість вивчення мов в інтеграційних процесах.

Варто відзначити той факт, що домінування англійської мови в комунікації визнається світовою спільнотою, що зумовило обговорення європейськими лідерами потреби у вивченні другої іноземної мови громадянами ЄС, яка була б схожою на рідну мову та вивчалася б із раннього дитинства. З огляду на це значущим для усіх було ухвалення рішення щодо впровадження в освітні системи країн-членів принципу «рідна мова плюс дві іноземні» та «індикатора лінгвістичної компетентності», які передбачають вивчення щонайменше двох іноземних мов із раннього віку та мають стати частиною діяльності закладів шкільної, університетської та професійно-технічної освіти ЄС.

Тому очевидно: для того, щоб стати повноцінним членом ЄС, Україна повинна проводити мовну політику з огляду на перспективи євроінтеграції.

В Україні мовна освіта визнана одним із найголовніших складників вищої освіти. Без володіння іноземними мовами неможливо реалізувати соціальну та професійну мобільність людини. Зараз суспільство почало усвідомлювати принципово нову роль мовної освіти в сучасному інформаційному світі. Реформування вищої школи України в контексті Болонського процесу зумовлює необхідність удосконалення та підвищення рівня якості мовної освіти.

Метою сучасної освіти є формування та розвиток компетентної особистості. Мовна освіта має спрямовуватися на розвиток особистості та формування її компетентності, сприяти максимальній інтеграції в соціум та адаптації до сучасних вимог життя. Оптимальною умовою реалізації цього завдання є мовна освіта протягом усього життя [8, с. 15].

Зокрема, слухними є вимоги Міністерства освіти і науки України щодо поглибленого вивчення іноземних мов студентами, які навчаються за спеціальностями 122 «Комп'ютерні науки та інформаційні технології», 123 «Комп'ютерна інженерія», 151 «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології» [12]. Адже сама професія вимагає від майбутніх спеціалістів знань іноземної мови, враховуючи той факт, що безліч програм та основні функції у використанні комп'ютера є загальноприйнятими та вживаються іноземною мовою, зокрема англійською. Знання іноземної мови в тісному поєднанні зі знаннями з фаху відкривають двері нашим студентам у світле майбутнє та дають можливість знайти високооплачувану роботу не лише в Україні, а й успішно влаштуватися за кордоном. Адже загальновідомим є той факт, що наші фахівці у сфері інформаційних технологій вважаються одними з найкращих і глибоко цінуються в таких країнах, як США, Канада, Німеччина тощо.

Важливою основою в підготовці до вивчення іноземних мов у вищій школі є загальна середня освіта, яка оснований на принципах безперервності, наступності та послідовності. Відповідно до навчальних програм, затверджених Міністерством освіти і науки України, діти мають можливість вивчати іноземну мову уже з першого класу, а другу іноземну – починаючи з п'ятого.

Вивчення мов у контексті глобального виховання має великий особистісно-розвиваючий потенціал і створює сприятливі можливості для представлення в редукованому вигляді знань про культуру рідної та чужої країни, загальноєвропейської та загальнолюдської культури, тому що іноземна мова – важливий елемент культури народу – носія цієї мови. Вона відкриває учням безпосередній доступ до величезного духовного багатства іншого народу, підвищує рівень гуманітарної освіти. Ось чому іноземній мові відводиться значна роль у вирішенні завдань, що стоять перед сучасною школою, зокрема, у формуванні особистості учнів, їх входженні у світову спільноту.

Протягом всієї історії вивчення мов розглядалось як обов'язковий елемент виховання культурної особистості. У наш час у

зв'язку з глобальними змінами в політичному та економічному житті суспільства вивчення іноземної мови як засобу міжкультурного спілкування в умовах діалогу культур стає важливим завданням, успішне вирішення якого багато в чому залежить від професійної кваліфікації педагогічних кадрів. А новою метою вивчення іноземних мов стає розвиток в учнів здібностей до міжкультурної взаємодії і до використання іноземної мови як інструмента даної взаємодії, що безумовно матиме вплив на зміст освіти. Використовуючи свій лінгвокультурний досвід і власні національно-культурні традиції та звичаї, суб'єкт міжкультурної комунікації одночасно спробує врахувати не тільки іноземний мовний код, але й іноземні звичаї та традиції, норми соціальної поведінки, при цьому він буде усвідомлювати факт чужерідності. Включаючи країнознавчий компонент у зміст, навчання іноземної мови та культури не тільки підвищує якість освіти, але й позитивно впливає на мотивацію учнів і формування національної самосвідомості [17, с. 51].

Такий підхід до вивчення іноземних мов у школі має свої позитивні результати. Адже сьогодні рівень знань абітурієнтів з іноземної мови набагато вищий, ніж був, скажімо, у 90-і роки. Гарна шкільна підготовка, яка зумовлена збільшеною кількістю годин, що відводиться на вивчення іноземної мови, можливість подорожувати країнами Європи, де англійська є загальноприйнятною мовою для спілкування, право здобувати освіту в навчальних закладах США та Великобританії значно покращують знання студентів з іноземної мови, які, будучи уже старшокласниками, можуть вільно спілкуватися англійською мовою на будь-які запропоновані викладачами теми, читати цікаву літературу в оригіналі, переглядати сучасні телепередачі та спілкуватися зі своїми друзями з-за кордону.

Важливим для нас є і той факт, що з кожним днем все більша кількість людей, які проживають на території України, розуміють нагальну потребу у вивченні іноземних мов. Особливо гострим це питання залишається для молоді, яка буде працювати у сфері інформаційних технологій, економіки, політики, юриспруденції, міжнародних зв'язків. Адже якщо ви підете на співбесіду щодо працевлаштування, то одне з перших запитань буде стосуватися кількості іноземних мов, якими ви володієте, і, відповідно, якості ваших знань. Дуже часто трапляється так, що співбесіди відразу ж проходять англійською мовою, оскільки пріоритетним для роботодавця завжди залишається можливість встановлення міжнародних зв'язків

та виходу на світові ринки співпраці, а для цього йому потрібен висококваліфікований персонал, який зможе не лише працювати за фахом, а й співпрацювати з колегами з-за кордону, не відчуваючи при цьому мовного бар'єру. Тому суспільство, як і його окремі члени, завжди намагається рухатися в ногу з прогресом, беручи до уваги поставлені задачі нашої держави.

Крім того, що іноземна мова вивчається у школах, училищах, коледжах, академіях, інститутах та університетах, існує безліч курсів іноземних мов, які може відвідати будь-хто охочий, незважаючи на наявний рівень знань або ж взагалі на їх відсутність, адже навчальний матеріал подається від найменшого до найвищого рівня. Позитивним моментом у навчання на курсах є також і той факт, що більшість із них намагаються залучати до викладання носіїв мови, що значно покращує досягнення кінцевого результату. До того ж ви можете відвідувати заняття у зручний для вас час, після навчання чи після роботи; один лише мінус – це чимала оплата за цю послугу. У будь-якому разі вирішувати вам.

Побачивши стільки позитивного в процесі глобалізації, який охопив усе людство, ми не можемо не звернути увагу на те, що глобалізація, як і будь-який інший процес, має зворотну сторону медалі. Вивчаючи іноземну мову, ми засмічуємо свою рідну словами іншомовного походження. Дуже часто можна почути: «Я отримала меседж» – замість відомого усім слова «повідомлення», «гелікоптер» замість «вертоліт», а чого вартий цей знайомий усім оклик «Wow», який так часто можна почути серед усіх верств нашого населення. І таких прикладів, на жаль, безліч.

Нерідко ведучі різних телеканалів і телепередач схильні використовувати у своїй мові надмірну кількість запозичень, які навіть інколи заважають розумінню змісту сказаного. То що це? Такі гарні знання іноземних мов, які перезавантажують пам'ять і витісняють у результаті загальновідомі висловлювання, чи проста данина моді?

Над цим болючим питанням варто задуматися уже сьогодні. Адже може промайнути зовсім небагато часу, і ми не зоглядімося, як втратимо ту мову, яку ми разом з вами називаємо українською.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, ми бачимо, що за останні роки тема глобалізації стає дедалі популярнішою серед досліджень багатьох науковців, але, незважаючи на це, вона не знайшла однозначного трактування як така, що позитивно впливає на долю людства, адже несе за собою поряд із пози-

тивними і негативні зміни, які впливають на розвиток суспільства. Водночас слід зауважити, що немає однозначного трактування поняття глобалізації, а сам процес є досить складним і багатовекторним, який ставить перед нами досить багато запитань, на які ми не завжди можемо знайти відповіді.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ажнюк Б.М. Мовна політика і верховенство права / Б.М. Ажнюк // Українська освіта у світовому часопросторі : матеріали Другого Міжнародного конгресу. – 25–27 жовтня 2007. – С. 42–43.
2. Алпатов В.М. Глобализация и развитие языков / В.М. Алпатов [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://anti-glob.narod.ru/st/alpatov.htm>.
3. Буряк В.В. Динамика культуры в эпоху глобализации: ноосферный контекст : [монография] / В.В. Буряк. – Симферополь : ДИАИПИ, 2011. – 462 с.
4. Вдовкіна М.С. Вплив глобалізації на мову як аспект культури суспільства / М.С. Вдовкіна, І.К. Кобякова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/26213/1/Vdovkina%20.pdf>.
5. Возняк Т. Глобалізація як виклик людству / Т. Возняк // Ї. – 2000. – № 19. – С. 27–47.
6. Войтович Р.В. Глобальна інтеграція як нова форма суспільного розвитку / Войтович Р.В. // Державне управління: теорія та практика. – 2010. – № 2. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10vrvfsr.pdf>.
7. Волович О. Особливості глобалізаційних процесів в арабському світі та їх урахування в близькосхідній політиці України / О. Волович [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.niss.gov.ua/monitor/october09/05.htm>.
8. Вольфовська Т. Комунікативна компетентність молоді як одна з передумов досягнення життєвої мети / Т. Вольфовська // Шлях освіти. – 2012. – № 3. – С. 13–16.
9. Гальчинський А.С. Глобальні трансформації: концептуальні альтернативи. Методологічні аспекти : [наук. вид.] / А.С. Гальчинський. – К. : Либідь, 2006. – 312 с.
10. Ділова іноземна мова : програма та робоча програма / [Л.А. Колот, С.М. Буленок]. – К. : КНТЕУ, 2013. – 14 с.
11. Кривець С.М. Іноземна мова за професійним спрямуванням: комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни / С.М. Кривець. – К. : КРОК, 2012. – 24 с.
12. Іноземна мова як життєве вміння [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/usinovivni/novini/2016/09/26/inozemna-mova-yak-zhitteve-vminnya/>.
13. Кремень В.Г. Освіта в контексті соціокультурних змін / В.Г. Кремень // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти. – 2010. – № 27. – С. 10–14.
14. Кристалл Д. Английский язык как глобальный / Д. Кристалл. – М. : Весь мир, 2001. – 185 с.

15. Мельник Ю.В. Языковая глобализация / Ю. Мельник // Глобалистика. Энциклопедия. – М. : Альпина Паблишер, 2003. – 1621 с.
16. Радевич-Винницький Я. Глобалізація і мовно-інформаційний простір в Україні / Я. Радевич-Винницький // Визвольний шлях. – 2006. – Берез. – С. 6–17.
17. Самойлюкевич І. Назустріч інформаційному суспільству / І. Самойлюкевич // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2008. – № 1. – С. 51–55.
18. Сімків Л. Регіональна політика в умовах глобалізації / Л. Сімків, І. Павлишин // Научный прогресс на рубеже тысячелетий. – Т. 3 : Экономические науки. – София, 2013. – С. 85–88.
19. Шлеїна Л. Мова у контексті глобалізації / Л. Шлеїна // Українознавчий альманах. – 2012. – № 9. – С. 366–369.
20. Cotton D. Market Leader. Intermediate business English : Course Book / D. Cotton, D. Falvey, S. Kent. – Edinburg : Longman, 2008. – 176 p.
21. Turchyn D. English for international relations / D. Turchyn / Англійська мова для міжнародних відносин : [навч. посіб.]. – 2-ге вид., перероб. і допов. – Вінниця : Нова книга, 2011. – 256 с.